

РЕЦЕНЗИЯ

от Джеймс Бориславов Йоловски

**доцент в професионално направление 3.8 „Икономика“, специалност
„Бюджетно управление и иновативни бюджетни методики“, доктор по икономика
катедра “Финанси и застраховане”, ВУЗФ**

**относно обсъждане на дисертационния труд на кандидата за „доктор на
науките“ проф. д-р Юлия Добрева на тема „Глобални, регионални и национални
измерения на социалните неравенства“**

Със Заповед № 698/16.12.2024 г. на ректора на Висшето училище по застраховане и финанси – чл. кор. проф. д-р ю. н. Борис Велчев съм определен за член на научно жури в процедура по защита на кандидата за придобиване на научна степен «доктор на науките» - проф. д-р Юлия Добрева. На заседание на научното жури, проведено на 14.01.2025 г. съм определен за вътрешен член, който да изготви рецензия.

1. Общо представяне на получените материали

За рецензия получих дисертация с обем 208 стр. и автореферат с обем 64 стр., на български език, озаглавени „Глобални, регионални и национални измерения на социалните неравенства“. В пакета от документи са включени също декларация за оригиналност, списък с научни публикации, резюмета на публикациите за участие в процедурата, списък с цитирания, справка за изпълнение на минималните национални изисквания по отношение на наукометрията и автобиография. Документите са добре организирани, което улеснява техния преглед.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Образованието на проф. д-р Юлия Добрева може да се обобщи до следващите акценти. Кандидатката придобива бакалавърска степен по „Английска филология“ през

2001 г. в СУ «Св. Климент Охридски», след което и магистърска – по Британска и американска литература и култура“. През 2005 г. придобива втора магистърска степен по „Стопанско управление“ отново в СУ „Св. Климент Охридски“. ОНС «доктор» защитава с дисертационен труд на тема: „Оптимизационното моделиране при изследване на устойчивото развитие“ през 2011 г., с което е изпълнено изискването на чл. 12, ал. 1 от ЗРАСРБ.

От автобиографията е видно, че проф. д-р Юлия Добрева е утвърден експерт с богат професионален опит. Кариерата ѝ започва през 2000 г. в „Държавен фонд „Земеделие“. В периода 2011-2017 г. работи в Централна кооперативна банка. От края на 2017 г. до средата на 2018 г. е съветник на акционера в Търговска банка Д, а оттогава до момента е ръководител на отдел „Корпоративно банкиране“.

Академичната реализация на проф. д-р Юлия Добрева започва през 2012 г. като хоноруван асистент, а впоследствие като главен асистент във ВУЗФ. В периода 2016 – 2021 г. заема академична длъжност „доцент“ по „Икономика (устойчиво развитие)“, а от края на 2021 г. до настоящия момент заема длъжността „професор“ във ВУЗФ. Тя заема и административната длъжност заместник-ректор във ВУЗФ с ресор учебна дейност.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Тематиката на изследването е изключително актуална. То разглежда глобалните, регионалните и националните аспекти на социалните неравенства. Именно взаимовръзката между тях е в основната проблематика на дисертационния труд. Те се повлияват от редица световни тенденции – глобализация, дигитализация, климатични промени, геополитическо напрежение, политическа нестабилност и др.

Личният принос на автора към тематиката е свързан с разглеждането на тези тенденции през призмата на различните взаимовръзки между разглежданите процеси и социалното неравенство, вкл. на иновациите и на съзидателното разрушение. Актуалността и значимостта на изследването безспорно са аргументирани в труда, както в Увода, така и в последващото изложение.

4. Познаване на проблема

Видно от публикациите, представени в рамките на процедурата и съдейки от справка относно наукометричните изисквания, проф. д-р Юлия Добрева познава добре

изследваната проблематика. Същевременно, това се потвърждава и от цитираните 137 източници на английски език. Освен литературните източници са използвани и статистически емпирични данни. Познаването на проблематиката се установява и от самото проведено изследване, което е задълбочено и е осъществено чрез подходящо подбран изследователски инструментариум. Нямам съмнение както относно познаването на проблема от страна на автора, така и относно личното ѝ участие при проведеното изследване. Тази убедеността се допълва и от личните ми впечатления от работата с проф. д-р Юлия Добрева.

5. Методика на изследването

Изследователският инструментариум е представен в Увода на стр. 6. Той включва синтез, индукция, дедукция, измерване на поляризацията в доходите чрез квинтилно съотношение, сравнителен анализ. По мое мнение използваната методология при осъществяването на изследването е коректно описана и допринася за реализирането на поставените изследователски задачи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е представен на български език. Общият обем е 208 стр., от които основният текст по същество е около 190 стр. Той се състои от Увод, три глави, Заключение и приноси.

В Увода коректно са дефинирани цел, предмет, обект, теза и задачи на изследването. Целта на труда е да направи задълбочено изследване на съвременните характеристики на глобалните, регионални и национални неравенства. Обект на изследването са неравенствата в доходите, а предметът е тенденциите в подоходните неравенства в различни региони и как те се съпоставят с националните неравенства в България.

Основен акцент в тезата на труда е че за преодоляване на неравенствата в условията на 21 век е необходимо да се ангажират всички институционални механизми, както и да се засили политиката по насърчаване на иновациите и насочване на финансирането към високо продуктивни инвестиции. Нейното доказване е свързано с изпълнението на шест изследователски задачи. Те са формулирани по подходящ начин, така че да допринесат за реализирането на целта и да гарантират постигането на приноси с научен и с приложен характер. Задачите включват:

1. Да се направи теоретичен преглед на основните термини и индикатори, измерващи неравенството и тяхното приложение.
2. Да се разгледа взаимовръзката между неравенството и икономическия растеж.
3. Да се направи анализ как чрез иновации и съзидателно разрушение, чрез високо продуктивни инвестиции може да се преодолеят неравенствата в доходите в условията на финансови и икономически кризи и преход в икономиките.
4. Да се проследи проявлението на неравенството в различни региони на света (Азия, Африка, Латинска Америка), като се отбележат неговите отличителни характеристики.
5. Да се открият спецификите на неравенството в Европа, съпоставимо с неравенството във водеща икономика като САЩ.
6. Да се направи анализ на неравенството в България в контекста на региона, като се очертаят тенденциите за периода 2000 – 2022 г., и да се предложат начини за намаляването му в бъдеще.

Тяхната реализация способства за постигането на целта на дисертационния труд, за реализирането на научни и приложни приноси и за потвърждаването на тезата, че неравенствата в глобален, регионален и национален мащаб са породени от специфични за конкретния регион фактори с икономически, социален и политически произход.

В основната част на труда са постигнати добри логически връзки между отделните структурни елементи. Трите глави са относително балансирани като обем предвид своя характер. Изказът е ясен и точен, като е използван адекватен академичен стил. Приложени са множество методи за визуализация на данните с таблици и графики, което разчупва текста и значително улеснява възприемането му.

Първа глава е озаглавена „Същност и основни характеристики на неравенството“. Тя започва с теоретично-научен характер, доколкото разглежда основни утвърдени коефициенти за измерване на социалното неравенство. Същевременно в нея са приложени и множество емпирични данни относно стойностите на тези индекси, които придават научно-приложен характер на главата. В допълнение при представянето на коефициентите за измерване на неравенството и бедността, е извършен и критичен анализ на техните предимства, недостатъци и особености. Приложени са примери от различни държави. В края на главата е осъществен анализ на съзидателното разрушение и иновациите по отношение на ефектите им върху неравенството. Тя завършва с изводи, които обобщават ключовите акценти и допринасят за логическия преход.

Втора глава разглежда глобалните и регионалните аспекти на неравенството, като носи и това наименование. Представени са водещи дефиниции по отношение на

различните аспекти на неравенството фокусира върху глобални и регионални аспекти на неравенството. Изследвани са тенденциите и характеристиките на неравенството в Европа, Азия, Африка и Южна Америка. В края на главата е поставен акцент върху ефектите от COVID-19 върху неравенствата – като актуално събитие, повлияло в съществена степен тези процеси. Главата отново завършва с изводи.

Трета глава разглежда националните аспекти на неравенството, като е озаглавена аналогично. Представени са основните характеристики на неравенството в България, както са разгледани различни явления – измененията в демографската структура, зеления преход, дигитализацията и пандемията. Анализирани са основните социално-икономически тенденции. Главата разглежда и основните фактори, които оказват влияние върху неравенството. В трета глава също е реализиран консистентния подход да се завършва с изводи, което оценявам като добра практика.

Някои единични виждания на автора не съответстват напълно на моите лични разбирания. Въпреки това те са достатъчно обосновани в дисертационния труд. По тази причина не бих могъл да приема, че това обстоятелство има отношение към достойнствата на предложеното научно изследване.

Заклучението на дисертационния труд обобщава отделните изводи по глави. Приносен елемент в него са направени препоръки за преодоляване на социалното неравенство. Те могат да послужат за въвеждането на по-ефективни политики по отношение на неравенството в глобален аспект.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

В изследването се откриват научни и приложни приноси, които проф. Добрева е извела синтезирано в самостоятелен структурен елемент след заключението. Приемам така формулираните приноси както следва:

1. Извършен е теоретичен преглед на основните термини и индикатори, използвани за измерване на неравенството
2. Разгледана е взаимовръзката между неравенството и икономическия растеж
3. Доказано е, че чрез иновации и съзидателно разрушение, чрез високо продуктивни инвестиции може да се преодолеят неравенствата в доходите в условията на финансови и икономически кризи, както и при икономики в преход

4. Анализирано е проявлението на неравенството в различни региони на света /Азия, Африка, Латинска Америка/, като са отличени неговите основни характеристики в тези региони
5. Открити са спецификите на неравенството в Европа и конкретно в Европейския съюз, съпоставимо с неравенството във водеща икономика като тази на САЩ
6. Извършен е анализ на неравенството в България и основните тенденции за периода 2000-2022 г., както са очертани механизмите за преодоляване на неравенствата.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

В рамките на процедурата проф. д-р Юлия Добрева е предоставила за рецензиране общо 11 публикации (глава в колективна монография, студия, шест статии и три доклада от международни конференции в рецензирани/нерецензирани научни издания). Студията и един от докладите са на български език, а останалите публикации са на английски език. Те са свързани с проблематика на представения дисертационен труд. С тези публикации се покриват и минималните национални изисквания относно публикационната дейност.

9. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Видно от приложената наукометрична справка, от списъка с публикации и цитирания, националните минимални изисквания за придобиване на научната степен „доктор на науките“ са изпълнени в количествено отношение.

10. Лично участие на кандидата

Нямам съмнение относно личното участие на автора при осъществяването на изследването и реализираните чрез него научни и приложни приноси. Не съм установил плагиатство по законоустановения ред. Коректно са цитирани информационните източници и са използвани актуални данни.

11. Автореферат

Представеният автореферат е с обем от 64 стр. Освен представянето на труда, той включва информация за представените публикации. По мое мнение авторефератът може

да бъде леко съкратен, така че по-фокусирано да представи ключовите изводи и постижения на труда. Считаю, че той съответства на очакванията към материал от подобно естество.

12. Критични забележки и препоръки

Нямам други критични забележки и препоръки по същество извън тези, представени по-горе в текста.

13. Лични впечатления

Познавам лично проф. д-р Юлия Добрева от 2017 г. като гост-лектор на конференция на Фискалния съвет на България. Работя активно с нея от 2020 г., когато се присъединих към преподавателския състав на ВУЗФ. По-широки преки впечатления придобих в началото на 2023 г., като след хабилитацията си заех и административна длъжност във ВУЗФ. Считаю, че проф. д-р Юлия Добрева е високомотивиран прецизен професионалист с внимание към детайла.

14. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам след успешна защита трудът да бъде публикуван на английски език. В бъдещата си изследователска работа по темата проф. д-р Юлия Добрева може да разгърне собствен модел за оценка на неравенствата, чрез който да се проследява прогреса от изпълнението на отправените препоръки.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд **съдържа** научни и приложни резултати и **отговаря на** изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на специфичните изисквания на Правилата за условията и реда за придобиване на научната степен “доктор на науките” във Висшето училище по застраховане и финанси.

Дисертационният труд показва, че кандидатът проф. д-р Юлия Добрева **притежава** теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. Икономика, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното, давам **положителна** оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да **присъди** научна степен „доктор на науките“ на проф. д-р Юлия Добрева в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика.

14.12.2025 г.

доц. д-р Джеймс Йоловски